

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Wprowadzenie	11

Rozdział 1. Badania nad historiografiami Europy Środkowo-Wschodniej okresu stalinowskiego. Przegląd tematyki i metod badawczych 15

Badania nad historiografiami przed 1989 r.	15
Rok 1989 – dyskusje wokół oceny przeszłości	20
Otwarcie archiwów	26
Dekonstruktywizm w historii historiografii	31
Historiografia jako czynnik legitymizacyjny	32
Część dziejów komunizmu czy część historii historiografii?	33
„Całościowe” ujęcia historii historiografii	36
Od historiografii do mitu, od mitu do historiografii	38
Pytanie o punkt wyjścia	42

Rozdział 2. Instytucje, historycy, rozwój nauk historycznych w latach 1945–1949 oraz ich późniejsza stalinizacja 47

Problemy powojennej odbudowy	47
Niemcy, Węgry, Słowiańszczyzna – preludeum nowych interpretacji dziejów narodowych	54
Sowietyzacja uniwersytetów	70
Stalinizacja historiografii	85
Zadania nauk historycznych	86
Popularyzacja metodologii marksistowskiej. Centralne pisma historyczne	87
Kultura dyskusji naukowej	92
Miejsca spotkań – konferencje i zjazdy historyków	99
Marksistowskie syntezy dziejów narodowych – realizacja idei pracy kolektywnej	116
Synteza w odwilży – rok 1956 i dyskusja nad „Makieta”	123
<i>Lehrbuch der deutschen Geschichte</i>	131
Instytuty historii akademii nauk	134
Środowiska historyków (udział i wpływ marksistów)	151
Aneks	159

Rozdział 3. Marksiści wobec tradycji historiograficznej 163

Tradycje historiografii narodowych w Europie Środkowo-Wschodniej	163
Historiografia wobec idei państwa – niemieckie nauki historyczne	164
Dylematy historiografii polskiej od końca XVIII w.	176
Historiografia czeska w cieniu narodowego odrodzenia	190
Historia w walce o prawo do istnienia – historiografia słowacka	197
Trwałość wątków w historiografiach narodowych	204
Polska historiografia marksistowska wobec tradycji historiograficznych	207

Adam Naruszewicz i historiografia oświecenia	209
Joachim Lelewel i polska historiografia romantyczna	215
Karol Boromeusz Hoffman i początek sporu o rolę pozytywizmu	225
Szkoła krakowska. Michał Bobrzyński	229
Szkoła warszawska. Spór o kryteria postępowości i ocenę pozytywizmu	232
Historiografia polska XX w.	238
Kryterium postępowości w badaniu historiografii	246
Czeska historiografia marksistowska wobec tradycji historiograficznych	247
Historycy oświeceni. Odrodzenie narodowe	249
František Palacký	250
Josef Pekař	252
Tomáš Garrigue Masaryk – marksiści wobec historiozofii i legendy	255
Alois Jirásek i Zdeněk Nejedlý	256
Historiografia międzywojennej Czechosłowacji	259
Słowacka historiografia marksistowska wobec tradycji historiograficznych	260
Historiografia oświecenia. Początki odrodzenia narodowego	261
„Starsza” i „młodsza” historiografia burżuazyjna	263
Rola Maticy slovenskej	265
Najnowsza historiografia słowacka: poszukiwania marksistowskiego punktu odniesienia	266
Jedyny prawdziwy problem historii historiografii: Gustáv Husák i SNP	267
Wschodnioniemieccy marksiści wobec dziedzictwa historiografii niemieckiej	269
Historiografia oświecenia	269
Historycy w walce o jedność Niemiec	272
Leopold von Ranke i niemiecki historyzm	274
Sybel-Droysen-Treitschke-Mommsen. Szkoła pruska	276
Historiografia od II do III Rzeszy	279
Historiografia burżuazyjna a historiografia marksistowska	282

Rozdział 4. Marksistowskie interpretacje historii narodowych – ujęcie problemowe 287

U zarania feudalizmu	288
Antyfeudalna rewolucja społeczna	305
Między rewolucją francuską a armią rosyjską	334
Ruchy narodowe w XIX w.	348
Wpływ Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej na historię Europy Środkowo-Wschodniej	393

Podsumowanie 403

Podobieństwa narracji historii narodowych	413
„Pesymizm” i „optymizm” w marksistowskiej wizji dziejów	415
Miejsce czterech historiografii w kontekście regionu	420
Niedokonana rewolucja	423

Bibliografia 429

Indeks osób 459